

Suomen koulutussektori muutoksessa

Tapio Varmola 16.9.2017

Haikon kartano

Lähtötilanne 2000

- Suomi nousi PISA-tutkimuksissa maailman kärkimaaksi vuonna 2001 ja 2003
- Suomen maine koulutuksen kärkimaana tai mallimaana on sen jälkeen levinnyt ympäri maailman
- Suomi oli tuolloin myös yksi maailman kärkimaista, jos arvioidaan TKI-toimintaan käytettyä rahaa
- Mitä asioita oli tehty oikein?

Tausta tilanteelle 2000

- Peruskouluratkaisu oli suuri yhteiskuntapoliittinen ratkaisu, osa hyvinvointivaltion luontia
- Sen toteutuksessa onnistuttiin koko maassa
- Normien purku 1990-luvun alussa
- Opettajankoulutuksen uudistus
- Opettajien autonomia
- Vrt. Ruotsi (joka toimi mallina 1960-luvulla) ja muutti järjestelmää 1990-luvulla (julkiset ja yksityiset koulut)
- Suomen haaste: yhtenäinen järjestelmä vs. opiskelijoiden ja heidän vanhempiansa valinnan vapaus

Tausta tilanteelle 2000

- Koko maan kattava lukioverkko (kuntapohjainen). Kansallinen ylioppilastutkinto
- Laaja ammatillisen koulutuksen verkko, kolmivuotiset ammatilliset tutkinnot (monia eritaustaisia koulutuksen järjestäjiä)

Tausta tilanteelle 2000

- Yliopistolaitoksen kehittäminen toisen maailmansodan jälkeen, ammattikorkeakoulujen muodostaminen 1990-luvulla: Suomessa (oli) korkea koulutustaso vuosituhannen vaihteessa, jos sitä mitataan korkeakoulutukseen osallistumisella
- Panostus tutkimukseen (Akatemia) ja teknologiseen osaamiseen (Tekes), hyviä tuloksia
- Yliopistojen rankinglistat tulevat tutuksi 2000-luvun alussa

Tausta tilanteelle vuonna 2000

- Suomi EU:n jäsen vuodesta 1995
- EU ei harmonisoi jäsenvaltioidensa koulutusta, mutta vaikuttaa monin tavoin siihen
- Opiskelija ja henkilöstövaihto-ohjelmat
- Bolognan prosessi (1999, 2001, 2003) (EHEA)
- Eurooppalainen tutkimusyhteistyö (EREA)
- Ammatillisen koulutuksen eurooppalainen yhteistyö (Kööpenhaminan sopimus)

Huipulta on helppo tulla alaspäin

- Hajautuksesta keskitykseen: monia toimia yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rakenteen kokoamiseksi, lähtölaukaus Anne Brunilan raportti 2002 (Globalisaatioraportti)
- Reaktio yliopistojen rankinglistaukseen: Aalto-yliopiston perustaminen
- Yliopistojen toiminnassa painopisteen siirtäminen koulutuksesta tutkimukseen, kansainvälisen ”huippututkimuksen” tavoittelu
- Sitoutuminen Eurooppa-alueeseen

Huipulta on helppo tulla alaspäin

- Suomalaisten nuorten osallistuminen korkeakoulutukseen ei ole (enää) maailman kärkitasoa. Ikäluokassa 25 -34 vuotiaat noin 41 % suorittaa korkeakoulututkinnon
- Onko kk-tutkintojen arvo vähenemässä nuorten ”mielissä” vai onko niiden arvo inflatoitunut
- Suomalaiset tutkijat eivät ole kovin kansainvälisiä, kansainväliset verkostot eivät ole arkipäivää

Huipulta on helppo tulla alaspäin

- Koulutuksen ja tutkimuksen rahoituskriisi, joka on edennyt vähitellen vuodesta 2007 lähtien niin julkisessa kuin yksityisessä sektorissa. Leikkaukset 2011- (**ammattikorkeakoulut**, jossain määrin myös peruskoulut, lukiot, ammatillinen koulutus), 2015 – (**ammatillinen koulutus**, yliopistot ja ammattikorkeakoulut 7%, perusopetus ja varhaiskasvatus, ei lukiokoulutus)
- Tällä kertaa taloudellisessa taantumassa ei ole panostettu koulutukseen ja tutkimukseen
- Poliitikkojen, talouselämän johdon ja kansalaisten suhtautuminen koulutukseen: onko se muuttunut?

Kuitenkin: peliä ei ole menetetty

- Suomalaisen osaamisen taso on edelleen hyvä (suomalainen insinööri osaa! suomalainen opettaja on arvostettu!)
- Koulutusta arvostetaan, mutta sitä ei (enää) yliarvosteta
- Suomi on edelleen tutkimusintensiivinen maa, mutta sen innovaatiotoiminta saattaa olla ”kateissa”

Lopuksi: hajakommentteja

- Ammatillisen koulutuksen reformissa tavoitellaan merkittäviä asioita, kuten nuorten ja aikuisten koulutuksen yhdistämistä ja osaamiseen (näyttöihin) perustuvaa koulutusta
- Osaaminen vs. tutkinnot
- Lukiokoulutus on kuntien tehtävä, ammatillinen koulutus on – kenen tehtävä? (osakeyhtiöt vai maakunnat)

Lopuksi : hajakommentteja

- Ammatillisen koulutuksen uusi rahoitusmalli ohjaa kehitystä
- Ammatillisen koulutuksen rakenteellisina vaihtoehtoina maakunnat (alueellisten kuntayhtymien sijaan) tai osakeyhtiöt (ammattikorkeakoulujen tapaan)
- Väestökehitys ja rahoitus johtavat yhdessä siihen, että toimipisteverkko harvenee niin lukiokoulutuksessa kuin ammatillisessa koulutuksessa (vrt. sotepalvelut)

Lopuksi: hajakommentteja

- Konsensus-Suomessa koulutuspoliittiset debaetit ovat harvinaisia (vuosina 1991-1992 viimeinen suuri debatti ”nuorisokoulusta”)
- Ministerit 2000-luvulla ovat olleet joko SDP:stä tai Kokoomuksesta, ei suuria suunnannäyttäjiä
- Koulutuksen haasteena oppimisen laadun takaaminen digitaalisessa maailmassa, Monikulttuurisuuden kohtaaminen ja ”koulutususkon” säilyminen